

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

ЗАТВЕРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце

С.І.Васілец

2023 г.

Рэгістрацыйны № УД-___/уч.

УД 26-1-№ 28-2023/уч.

ЭВАЛЮЦЫЯ САСЛОЎЯЎ БЕЛАРУСІ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай
дысцыпліне для спецыяльнасці:
6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя

2023 г.

Вучэбная праграма складзена на падставе прыкладнай вучэбнай праграмы (_____ 20 __, № _____ / _____) і вучэбнага плана спецыяльнасці 6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя

СКЛАДАЛЬНІК:

І.М.Трасцян, старшы выкладчык кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў БДПУ, кандыдат гістарычных навук

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Т.В.Даўгач, старшы навуковы супрацоўнік аддзела гісторыі Беларусі IX–XVIII стагоддзяў і археаграфіі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

В.А.Йоцюс, загадчык кафедры сусветнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі БДПУ, кандыдат гістарычных навук

УЗГОДНЕНА:

Дырэктар дзяржаўнай установы адукацыі «Гімназія № 40 імя Я. Лучыны г. Мінска»

І.А.Бабкоў

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай гісторыі Беларусі і славянскіх народаў (пракакол № 10 ад 21.03.2023).
Загадчык кафедры

С.А.Талмачова

Навукова-метадычным саветам установы вышэйшай адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» (пракакол № 5 ад 18 . 04 .2023).

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджальных яе матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае.

Метадыст
вучэбна-метадычнага аддзела БДПУ

Г.В.Вінаградава

Дырэктар бібліятэкі

Н.П.Сяткоўская

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

На сучасным этапе развіцця беларускага грамадства, з пераходам яго да рыначных эканамічных адносін, якія парываюць з уяўнай сацыялістычнай маёмаснай справядлівасцю і фарміруюць сацыяльную градацыю насельніцтва і адпаведную ментальнасць, зварот гісторыкаў да працэсаў станаўлення і развіцця саслоўяў і класаў мае не толькі навукова-тэарэтычнае, але і практычнае значэнне.

У савецкай гістарычнай навуцы, аснову метадалогіі якой складаў прынцып партыйна-класавага падыходу, а рухавіком грамадскага прагрэсу выступала класавая барацьба, пануючым саслоўям і класам адводзілася адмоўная, а прыгнечаным – станоўчая роля ў жыцці грамадства.

Засваенне матэрыялу вучэбнай дысцыпліны дасць магчымасць раскрыць уклад кожнай саслоўнай групы ў палітычнае, эканамічнае і культурнае развіццё Беларусі з VI па XX ст. З прыняццем у 1906 г. “Асноўных законаў Расійскай імперыі” (Канстытуцыі) саслоўная стратыфікацыя юрыдычна была скасавана, што прыблізіла краіну да фарміравання грамадзянскай супольнасці.

Праблемна-храналагічны падыход дазволіць паглыбіць эмпірычныя і навукова-тэарэтычныя веды студэнтаў па палітычнай і сацыяльна-эканамічнай гісторыі Беларусі ў шырокім часавым і прасторавым вымярэнні.

Мэта вучэбнай дысцыпліны – выяўленне ролі і месца розных саслоўных груп у сацыяльна-эканамічным развіцці і палітычным жыцці Беларусі з VI па XX ст.

Для рэалізацыі пастаўленай мэты неабходна вырашыць наступныя **задачы**:

- раскрыць працэс станаўлення і трансфармацыю вышэйшага саслоўя Беларусі;
- паказаць эвалюцыю саслоўя сельскіх абывацелей з VI да пачатку XX ст.;
- выявіць сацыяльную стратыфікацыю гарадскога насельніцтва края;
- прааналізаваць уклад розных саслоўных груп у эканамічнае і культурнае развіццё Беларусі;
- асвоіць навыкі пошукавай работы з інфармацыяй дакументаў, вучэбнай і манаграфічнай літаратурай, уменняў аналізаваць падзеі і факты гісторыі і рабіць на гэтай падставе неабходныя вывады і абагульненні;
- выпрацаваць разуменне асноўных каштоўнасцей грамадства і найважнейшых якасцей асобы (грамадзянская пазіцыя, патрыятызм).

Вучэбная дысцыпліна непасрэдным чынам звязана з авалоданнем зместам такіх навуковых дысцыплін, як “Гісторыя Беларусі”, “Сучасная палітэканомія” і інш. Таму паспяхова прафесійная падрыхтоўка выкладчыка гісторыі немагчымая без ажыццяўлення міждысцыплінарнага падыходу ў працэсе навучання.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **ведаць**:

- прычынна-выніковыя сувязі і заканамернасці гістарычнага працэсу;
- агульнае і адметнае ў гісторыі саслоўяў Беларусі ;

- асноўныя этапы трансфармацыі саслоўяў Беларусі;
- ролю і месца саслоўяў у сацыяльна-эканамічным і культурным развіцці края.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **умець:**

- свабодна апераваць фактамі гістарычнай рэчаіснасці, гістарычных крыніц і навукова-гістарычнымі фактамі;
- паспяхова выкарыстоўваць атрыманыя веды ў працэсе выкладання гісторыі ў установах адукацыі.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **валодаць:**

- метадамі гістарычнага пазнання;
- навуковым катэгорыяльным і панятым апаратам па вучэбнай дысцыпліне;
- даследчымі навыкамі.

У працэсе сацыяльна-гуманітарнай падрыхтоўкі студэнт установы вышэйшай адукацыі павінен развіць наступныя базавыя прафесійныя кампетэнцыі (БПК):

БПК-20. Прымяняць веды аб сацыяльнай трансфармацыі ад саслоўнай арганізацыі да фарміравання грамадзянскай супольнасці.

У рамках адукацыйнага працэсу па дадзенай вучэбнай дысцыпліне студэнт павінен набыць не толькі тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіць свой каштоўнасна-асобасны, духоўны патэнцыял, сфарміраваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічным, вытворчым, сацыяльна-культурным і грамадскім жыцці краіны.

У працэсе вывучэння кожнай тэмы студэнт павінен навучыцца карыстацца як канкрэтна-гістарычнымі метадамі (гісторыка-генетычным, гісторыка-параўнальным, гісторыка-тыпалагічным, гісторыка-сістэмным і інш.), так і агульнанавуковымі (мадэліравання, ідэалізацыі, індукцыі і дэдукцыі, сінтэзу і аналізу, узыходжання ад канкрэтнага да абстрактнага і наадварот, аналогіі і інш.) гістарычнага пазнання.

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Эвалюцыя саслоўяў Беларусі” па спецыяльнасці 6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя вучэбным планам адведзена ўсяго 100 гадзін (3 зал. адз.), з іх аўдыторных 52 гадзіны: 22 гадзіны – лекцыйных заняткаў, 30 гадзін – семінарскіх заняткаў (кіруемая самастойная работа студэнта – 4 гадзіны). На самастойную работу – 48 гадзін, залік у 1 семестры.

На завочнай форме атрымання адукацыі па спецыяльнасці 6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя вучэбным планам адведзена ўсяго 100 гадзін (3 зал. адз.), з іх: аўдыторных – 12 гадзін (4 гадзіны – лекцыйных, 8 гадзін – семінарскіх заняткаў), залік у 1 семестры.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Тэма 1. Уводзіны ў вучэбную дысцыпліну “Эвалюцыя саслоўяў Беларусі”

Прадмет, мэта і задачы вучэбнай дысцыпліны. Гістарыяграфія праблемы. Крыніцы па вывучэнні дысцыпліны.

Тэма 2. Сельскае насельніцтва ў VI – першай палове XIII ст.

Разлажэнне родаплемянных адносін. Пераход да ворыўнага земляробства. Распад родавай і стварэнне сельскай абшчыны (верві). Пераход ад родавай да сямейнай і індыўдуальнай уласнасці. Сацыяльныя групы сялянства і іх трансфармацыя: людзі, смерды, закупы, радовічы, прошчаннікі, ізгоі, халопы.

Тэма 3. Фарміраванне вышэйшага саслоўя

Велікакняжацкая ўлада. Старэйшыя і малодшыя дружыннікі. Васалітэт. Васал-дружыннік, мужы, баяры. Складванне спадчыннай уласнасці – вотчыны. Княжацкія і баярскія вотчыны. Фарміраванне саслоўя феадалаў.

Тэма 4. Вышэйшае саслоўе ў ВКЛ і Рэчы Паспалітай

Вялікі князь і яго ўлада. Князі – нашчадкі Рурыкавічаў і Гедымінавічаў. Вышэйшая чыноўная знаць – паны. Свецкія феадалы – шляхта і зямяне. Шматэтнічнасць і шматканфесійнасць вышэйшага саслоўя. Маёмасная іерархія свецкіх феадалаў. Шляхецкае самакіраванне ў Рэчы Паспалітай.

Тэма 5. Сацыяльная трансфармацыя сельскага насельніцтва

Сялянскае спадчыннае землекарыстанне – вотчына. Натуральны характар сельскай гаспадаркі. Сяляне-даннікі і сяляне-дольнікі. Пераўтварэнне даннікаў у цяглых людзей. Паншчына. Перавод на грашовую рэнту асадных людзей і чыншавікоў. Адработная рэнты. Аграрная рэформа 1557 г. Валочная памера. Рэгламентаванне грашовай рэнты і паншчыны.

Запрыгоньванне сялянства. Асабіста вольныя сяляне. Асабіста залежныя сяляне: “людзі пахожыя”, альбо “вольныя”; “людзі непахожыя”, альбо “вотчычы”; “чэлядзь нявольная” (рабы); “закупы”. Юрыдычнае афармленне прыгоннага права ў ВКЛ – Прывілей 1447 г. Замацаванне прыгону ў Статутах ВКЛ 1529, 1566, 1588 гг.

Тэма 6. Саслоўны склад гарадскога насельніцтва ў IX–XVIII стст.

Абасабленне рамяства ад земляробства і ўзнікненне гарадскіх паселішчаў. Першыя гарады на тэрыторыі Беларусі – Полацк, Тураў, Віцебск, Заслаўе, Друцк, Бярэсце і інш. Гарады як гандлёва-рамесныя, адміністрацыйна-фіскальныя, ваенна-абарончыя, культурныя і рэлігійныя цэнтры. Насельніцтва гарадоў. Свецкія і духоўныя феадалы, прыслуга, рамеснікі, купцы. Купецкія і рамесныя цэхі. Магдэбургскае права. Гарадское самакіраванне і асаблівасці яго рэалізацыі ў гарадах Беларусі.

Тэма 7. Вышэйшае саслоўе Беларусі ў 1772–1861 гг.

Распаўсюджанне прывілеяў расійскага дваранства на шляхту былой Рэчы Паспалітай. Спадчыннае і асабовае дваранства. Даравальная грамата дваранству 1785 г. Структура і функцыі арганаў дваранскага самакіравання. Памеснае дваранства. Насаджэнне рускага землеўладання. Зямельныя канфіскацыі. Палітыка “разбору шляхты”. Памешчыцкая сельскагаспадарчая і прамысловая вытворчасць. Інвентарная рэформа.

Тэма 8. Саслоўе сельскіх абывацелей у 1772–1861 гг.

Сацыяльныя групы саслоўя сельскіх абывацелей. Дзяржаўныя, удзельныя і памешчыцкія сяляне. Вольныя людзі, аднадворцы, праваслаўныя арандатары, каланісты, адзінаверцы, чыншавікі і інш.

Сялянская гаспадарка. Павіннасці панскіх сялян па выніках інвентарнай рэформы. Дзяржаўныя падаткі і павіннасці сялянства. Рэформа П. Кісялёва ў дзяржаўных маёнтках. Органы самакіравання дзяржаўных сялян.

Тэма 9. Саслоўе гарадскіх абывацелей у 1772–1875 гг.

Дынаміка колькасці гарадскога насельніцтва. Адміністрацыйныя і грамадскія функцыі гарадоў. «Жалованная грамата на права і выгоды городам Российской империи» 1785 г. Увядзенне саслоўнага гарадскога самакіравання. Асноўныя сацыяльныя групы насельніцтва гарадоў. Падаткі і павіннасці гараджан. Эканоміка беларускіх гарадоў.

Трансфармацыя саслоўнага гарадскога самакіравання ў бессаслоўнае ў 1875 г. Фактычная ліквідацыя саслоўя гарадскіх абывацелей.

Тэма 10. Вышэйшае саслоўе Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX ст.

Дынаміка колькаснага, канфесійнага і нацыянальнага складу дваранства края. Тэрытарыяльная мабільнасць і ўзровень адукацыі саслоўя. Ліквідацыя выбарных арганаў дваранскай карпарацыі. Трансфармацыя інстытута прадвадзіцелей дваранства. Праблема аднаўлення дваранскіх выбараў. Дзяржаўная служба вышэйшага саслоўя.

Гаспадарча-эканамічная дзейнасць памеснага дваранства. Дваранскае змелеўладанне і земляробства. Пераход ад баршчыннай да капіталістычнай сістэмы ў земляробстве. Дваранская жывёлагадоўля. Прамысловае прадпрыемальніцтва. Сацыяльная дыферэнцыяцыя вышэйшага саслоўя і фарміраванне класаў буржуазнага грамадства.

Тэма 11. Саслоўе сельскіх абывацелей у 1861–1917 гг.

Аграрная рэформа 1861 г. Ліквідацыя прыгону. Асабістая незалежнасць сялян. Надзяленне зямлёй. Выкупная аперацыя. Рэформа ўдзельнай і дзяржаўнай вёскі. Органы сялянскага саслоўнага самакіравання. Сталыпінская аграрная рэформа. Ліквідацыя абшчыннага і ўсталяванне асабістага прыватнага землеўладання сялян. Стварэнне хутарскіх і адрубных гаспадарак. Перасяленне сялян. Аказанне агра-тэхнічнай дапамогі.

Сялянская сельскагаспадарчая вытворчасць. Земляробства. Пераход ад трохпольнай да шматпольнай сістэмы ў земляробстве. Жывёлагадоўля. Сялянскія промыслы і прадпрымальніцтва. Эканамічная і сацыяльная дыферэнцыяцыя сялянства.

Трансфармацыя функцый органаў сялянскага самакіравання ў эпоху стальпінскіх рэформ. Пераўтварэнне селяніна з паў-персоны ў грамадзяніна.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

“Эвалюцыя саслоўяў Беларусі”

па спецыяльнасці 6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя

(дзённая форма атрымання адукацыі)

Нумар раздзела, тэмы, занятку	Назва раздзела, тэмы, занятку, пералік пытанняў, якія вывучаюцца	Колькасць аўдыторных гадзін			Самастойная работа (пазааўдыгорная)	Матэрыяльнае забеспячэнне занятку (наглядныя, метадычныя дапаможнікі і інш.)	Літаратура	Формы кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя (семінарскія) заняткі	Кіруемая самастойная работа студэнтаў				
2 семестр								
1	Тэма. Уводзіны ў вучэбную дысцыпліну “Эвалюцыя саслоўяў Беларусі” 1. Прадмет, мэта і задачы вучэбнай дысцыпліны. 2. Гістарыяграфія праблемы. 3. Крыніцы па вывучэнні дысцыпліны.	2				Мультымедынае суправаджэнне	[1,2,3]	Канспект лекцый
2	Тэма. Сельскае насельніцтва ў VI – першай палове XIII ст. 1. Разлажэнне родаплемянных адносін. 2. Пераход да воруўнага земляробства. 3. Распад родавай і стварэнне сельскай абшчыны (верві). 4. Пераход ад родавай да сямейнай і індывідуальнай уласнасці. 5. Сацыяльныя групы сялянства і іх трансфармацыя: людзі, смерды, закупы, радовічы, прошчаннікі, ізгоі, халопы.	2			4	Мультымедынае суправаджэнне	[1,2,4]	Канспект лекцый

3	<p>Тэма. Фарміраванне вышэйшага саслоўя</p> <p>1. Велікакняжацкая ўлада.</p> <p>2. Старэйшыя і малодшыя дружыннікі. Васалітэт. Васал-дружыннік, мужы, баяры.</p> <p>3. Складванне спадчыннай уласнасці – вотчыны. Княжацкія і баярскія вотчыны.</p> <p>4. Фарміраванне саслоўя феадалаў.</p>		2		4	Мультимедыйнае суправаджэнне	[1,3,4]	Паведамленні
4	<p>Тэма. Вышэйшае саслоўе ў ВКЛ і Рэчы Паспалітай</p> <p>1. Вялікі князь і яго ўлада. Князі – нашчадкі Рурывічаў і Гедымінавічаў.</p> <p>2. Вышэйшая чыноўная знаць – паны.</p> <p>3. Свецкія феадалы – шляхта і зямляне.</p> <p>4. Шматэтнічнасць і шматканфесійнасць вышэйшага саслоўя.</p> <p>5. Маёмасная іерархія свецкіх феадалаў.</p> <p>6. Шляхецкае самакіраванне ў Рэчы Паспалітай.</p>	2	2		4	Мультимедыйнае суправаджэнне	[1,2,3]	Вуснае апытанне
5	<p>Тэма. Сацыяльная трансфармацыя сельскага насельніцтва</p> <p>1. Сялянскае спадчыннае землекарыстанне – вотчына. Натуральны характар сельскай гаспадаркі.</p> <p>2. Сяляне-даннікі і сяляне-дольнікі. Пераўтварэнне даннікаў у цяглых людзей.</p> <p>3. Паншчына. Перавод на грашовую рэнту асадных людзей і чыншавікоў. Адработная рэнта.</p> <p>4. Аграрная рэформа 1557 г. Валочная памера. Рэгламентаванне грашовай рэнты і паншчыны.</p> <p>5. Запрыгоньванне сялянства. Асабіста вольныя сяляне. Асабіста залежныя сяляне: “людзі пахожыя”, альбо “вольныя”; “людзі непахожыя”, альбо “вотчычы”; “чэлядзь нявольная” (рабы); “закупы”.</p> <p>6. Юрыдычнае афармленне прыгоннага права ў ВКЛ – Прывілей 1447 г.</p> <p>7. Замацаванне прыгону ў Статутах ВКЛ 1529, 1566, 1588 гг.</p>	2	2		4	Карта “Вялікае Княства Літоўскае”	[1,2,4]	Канспект лекцый

6	<p>Тэма. Саслоўны склад гарадскога насельніцтва ў IX–XVIII стст.</p> <p>1. Абасабленне рамяства ад земляробства і ўзнікненне гарадскіх паселішчаў.</p> <p>2. Першыя гарады на тэрыторыі Беларусі – Полацк, Тураў, Віцебск, Заслаўе, Друцк, Бярэсце і інш.</p> <p>3. Гарады як гандлёва-рамесныя, адміністрацыйна-фіскальныя, ваенна-абарончыя, культурныя і рэлігійныя цэнтры.</p> <p>4. Насельніцтва гарадоў. Свецкія і духоўныя феадалы, прыслуга, рамеснікі, купцы.</p> <p>5. Купецкія і рамесныя цэхі.</p> <p>6. Магдэбургскае права. Гарадское самакіраванне і асаблівасці яго рэалізацыі ў гарадах Беларусі.</p>	2	2		4	Карта “Города и местечки на территории Беларуси в XVI в.”	[1,2,4]	Канспект лекцый
7	<p>Тэма. Вышэйшае саслоўе Беларусі ў 1772–1861 гг.</p> <p>1. Распаўсюджанне прывілеяў расійскага дваранства на шляхту былой Рэчы Паспалітай.</p> <p>2. Спадчыннае і асабовае дваранства.</p> <p>3. Даравальная грамата дваранству 1785 г.</p> <p>4. Структура і функцыі арганаў дваранскага самакіравання.</p> <p>5. Памеснае дваранства. Насаджэнне рускага землеўладання. Зямельныя канфіскацыі.</p> <p>6. Палітыка “разбору шляхты”.</p> <p>7. Памешчыцкая сельскагаспадарчая і прамысловая вытворчасць.</p> <p>8. Інвентарная рэформа.</p>	2	2	2с.	4	Мультимедыйнае суправаджэнне	[1,2,3,4]	Даклады
8	<p>Тэма. Саслоўе сельскіх абывацелей у 1772–1861 гг.</p> <p>1. Сацыяльныя групы саслоўя сельскіх абывацелей. Дзяржаўныя, удзельныя і памешчыцкія сяляне.</p> <p>2. Вольныя людзі, аднадворцы, праваслаўныя арандатары, каланісты, адзінаверцы, чыншавікі і інш.</p> <p>3. Сялянская гаспадарка.</p> <p>4. Павіннасці панскіх сялян па выніках інвентарнай рэформы.</p>		2	2с.	4	Карта “Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі”	[1,2,4]	Паведамленні

	<p>5. Дзяржаўныя падаткі і павіннасці сялянства.</p> <p>6. Рэформа П. Кісялёва ў дзяржаўных маёнтках.</p> <p>7. Органы самакіравання дзяржаўных сялян.</p>							
9	<p>Тэма. Саслоўе гарадскіх абывацелей у 1772–1875 гг.</p> <p>1. Дынаміка колькасці гарадскога насельніцтва. Адміністрацыйныя і грамадскія функцыі гарадоў.</p> <p>2. «Жалованная грамота на права і выгоды городам Российской империи» 1785 г. Увядзенне саслоўнага гарадскога самакіравання.</p> <p>3. Асноўныя сацыяльныя групы насельніцтва гарадоў.</p> <p>4. Падаткі і павіннасці гараджан. Эканоміка беларускіх гарадоў.</p> <p>5. Трансфармацыя саслоўнага гарадскога самакіравання ў бессаслоўнае ў 1875 г. Фактычная ліквідацыя саслоўя гарадскіх абывацелей.</p>		2		6	Карта “Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі”	[1,2,4]	Даклады
10	<p>Тэма. Вышэйшае саслоўе Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX ст.</p> <p>1. Дынаміка колькаснага, канфесійнага і нацыянальнага складу дваранства края.</p> <p>2. Тэрытарыяльная мабільнасць і ўзровень адукацыі саслоўя.</p> <p>3. Ліквідацыя выбарных органаў дваранскай карпарацыі.</p> <p>4. Трансфармацыя інстытута прадвадзіцелей дваранства.</p> <p>5. Праблема аднаўлення дваранскіх выбараў.</p> <p>6. Дзяржаўная служба вышэйшага саслоўя.</p> <p>7. Гаспадарча-эканамічная дзейнасць памеснага дваранства.</p> <p>8. Дваранскае змелеўладанне і земляробства. Пераход ад баршчыннай да капіталістычнай сістэмы ў земляробстве.</p> <p>9. Дваранская жывёлагадоўля.</p> <p>10. Прамысловае прадпрыемства.</p> <p>11. Сацыяльная дыферэнцыяцыя вышэйшага саслоўя і фарміраванне класаў буржуазнага грамадства.</p>	6	6		6	Карта “Беларусь у другой палове XIX – пачатку XX ст.”	[1,2,3,4]	Канспект лекцый

11	<p>Тэма. Саслоўе сельскіх абывацелей у 1861–1917 гг.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аграрная рэформа 1861 г. Ліквідацыя прыгону. Асабістая незалежнасць сялян. 2. Надзяленне зямлёй. Выкупная аперацыя. 3. Рэформа ўдзельнай і дзяржаўнай вёскі. 4. Органы сялянскага саслоўнага самакіравання. 5. Сталыпінская аграрная рэформа. 6. Ліквідацыя абшчыннага і ўсталяванне асабістага прыватнага землеўладання сялян. 7. Стварэнне хутарскіх і адрубных гаспадарак. 8. Перасяленне сялян. Аказанне агра-тэхнічнай дапамогі. 9. Сялянская сельскагаспадарчая вытворчасць. Земляробства. Пераход ад трохпольнай да шматпольнай сістэмы ў земляробстве. 10. Жывёлагадоўля. 11. Сялянскія промыслы і прадпрымальніцтва. 12. Эканамічная і сацыяльная дыферэнцыяцыя сялянства. 13. Трансфармацыя функцый органаў сялянскага самакіравання ў эпоху сталыпінскіх рэформ. 14. Пераўтварэнне селяніна з паў-персоны ў грамадзяніна 	4	6		8	Мультымеды нае суправаджэнне	[1,2,4]	Канспект лекцый
Усяго		22	26	4	48			залік

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

“Эвалюцыя саслоўяў Беларусі”

па спецыяльнасці 6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя

(завочная форма атрымання адукацыі)

Нумар раздэла, тэмы, занятку	Назва раздэла, тэмы, занятку, пералік пытанняў, якія вывучаюцца	Колькасць аўдыторных гадзін		Матэрыяльнае забеспячэнне занятку (наглядныя, метадычныя дапаможнікі і інш.)	Літаратура	Формы кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя (семінарскія) заняткі			
2 семестр						
1	Тэма. Фарміраванне вышэйшага саслоўя 1. Велікакняжацкая ўлада. 2. Старэйшыя і малодшыя дружыннікі. Васалітэт. Васал-дружыннік, мужы, баяры. 3. Складванне спадчыннай уласнасці – вотчыны. Княжацкія і баярскія вотчыны. 4. Фарміраванне саслоўя феодалаў.		2	Мультымедыйнае суправаджэнне	[1,3,4]	Паведамленні
2	Тэма. Вышэйшае саслоўе ў ВКЛ і Рэчы Паспалітай 1. Вялікі князь і яго ўлада. Князі – нашчадкі Рурывічаў і Гедымінавічаў. 2. Вышэйшая чыноўная знаць – паны. 3. Свецкія феодалы – шляхта і зямяне. 4. Шматэтнічнасць і шматканфесійнасць вышэйшага саслоўя. 5. Маёмасная іерархія свецкіх феодалаў. 6. Шляхецкае самакіраванне ў Рэчы Паспалітай.	2		Мультымедыйнае суправаджэнне	[1,2,3]	Канспект лекцый

3	<p>Тэма. Сацыяльная трансфармацыя сельскага насельніцтва</p> <p>1. Сялянскае спадчыннае землекарыстанне – вотчына. Натуральны характар сельскай гаспадаркі.</p> <p>2. Сяляне-даннікі і сяляне-дольнікі. Пераўтварэнне даннікаў у цяглых людзей.</p> <p>3. Паншчына. Перавод на грашовую рэнту асадных людзей і чыншавікоў. Адработная рэнты.</p> <p>4. Аграрная рэформа 1557 г. Валочная памера. Рэгламентаванне грашовай рэнты і паншчыны.</p> <p>5. Запрыгоньванне сялянства. Асабіста вольныя сяляне. Асабіста залежныя сяляне: “людзі пахожыя”, альбо “вольныя”; “людзі непахожыя”, альбо “вотчычы”; “чэлядзь нявольная” (рабы); “закупы”.</p> <p>6. Юрыдычнае афармленне прыгоннага права ў ВКЛ – Прывілей 1447 г.</p> <p>7. Замацаванне прыгону ў Статутах ВКЛ 1529, 1566, 1588 гг.</p>	2		Мультымедыйнае суправаджэнне	[1,2,4]	Канспект лекцый
4	<p>Тэма. Саслоўны склад гарадскога насельніцтва ў IX–XVIII стст.</p> <p>1. Абасабленне рамяства ад земляробства і ўзнікненне гарадскіх паселішчаў.</p> <p>2. Першыя гарады на тэрыторыі Беларусі – Полацк, Тураў, Віцебск, Заслаўе, Друцк, Бярэсце і інш.</p> <p>3. Гарады як гандлёва-рамесныя, адміністрацыйна-фіскальныя, ваенна-абарончыя, культурныя і рэлігійныя цэнтры.</p> <p>4. Насельніцтва гарадоў. Свецкія і духоўныя феадалы, прыслуга, рамеснікі, купцы.</p> <p>5. Купецкія і рамесныя цэхі.</p> <p>6. Магдэбургскае права. Гарадское самакіраванне і асаблівасці яго рэалізацыі ў гарадах Беларусі.</p>	2		Карта “Вялікае Княства Літоўскае”	[1,2,4]	Паведамленні

5	<p>Тэма. Вышэйшае саслоўе Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дынаміка колькаснага, канфесійнага і нацыянальнага складу дваранства края. 2. Тэрытарыяльная мабільнасць і ўзровень адукацыі саслоўя. 3. Ліквідацыя выбарных органаў дваранскай карпарацыі. 4. Трансфармацыя інстытута прадвадзіцелей дваранства. 5. Праблема аднаўлення дваранскіх выбараў. 6. Дзяржаўная служба вышэйшага саслоўя. 7. Гаспадарча-эканамічная дзейнасць памеснага дваранства. 8. Дваранскае змелеўладанне і земляробства. Пераход ад баршчыннай да капіталістычнай сістэмы ў земляробстве. 9. Дваранская жывёлагадоўля. 10. Прамысловае прадпрымальніцтва. 11. Сацыяльная дыферэнцыяцыя вышэйшага саслоўя і фарміраванне класаў буржуазнага грамадства. 		4	Мультымедыйнае суправаджэнне	[1,2,3,4]	Даклады
Усяго		4	8			залік

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная літаратура

1. Гісторыя Беларусі [Электронны рэсурс] : вучэб.-метадыч. комплекс / склад.: М. М. Сакалоў [і інш.] // Репозиторий БГПУ. – Рэжым доступу: <http://elib.bspu.by/handle/doc/249>. – Дата доступу: 10.03.2023.
2. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў выш. адукацыі / І. А. Марзалюк [і інш.] ; пад агул. рэд. І. А. Марзалюка. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2022. – 447 с.
3. Эвалюцыя вышэйшага са слоўя Беларусі (XIX – пачатак XX ст.) [Электронны рэсурс] : вучэб.-метадыч. комплекс / склад.: А. П. Жытко // Репозиторий БГПУ. – Рэжым доступу: <http://elib.bspu.by/handle/doc/7705>. – Дата доступу: 10.03.2023.
4. Эканамічная модернізацыя ў Беларусі [Электронны рэсурс] : учеб.-метод. комплекс / сост.: А. П. Жытко // Репозиторий БГПУ. – Рэжым доступу: <http://elib.bspu.by/handle/doc/48746>. – Дата доступу: 10.03.2023.

Дадатковая літаратура

1. Беккер, С. Миф о русском дворянстве: дворянство и привелегии последнего периода императорской России / С. Беккер ; пер. с англ. Б. Пинскера. – М. : Новое лит. обозрение, 2012. – 346 с.
2. Бохан, Ю. М. Вайсковая справа ў Вялікім Княстве Літоўскім у другой палове XIV – канцы XVI ст. / Ю. М. Бохан. – Мінск : Беларус. навука, 2008. – 450 с.
3. Вялікае Княства Літоўскае : энцыклапедыя : у 2 т. / Беларус. навука.-даслед. ін-т дакументазнаўства і арх. справы ; рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2005–2006. – 2 т.
4. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Саврем. шк. : Экоперспектыва, 2007–2011. – Т. 2 : Беларусь у перыяд Вялікага Княства Літоўскага / Ю. Бохан [і інш.]. – 2008. – 688 с.
5. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экоперспектыва, 2007–2011. – Т. 4 : Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / М. Біч [і інш.]. – 2005. – 518 с.
6. Гісторыя Беларусі перыяду капіталізму : вучэб. дапам. : у 5 ч. / склад. А. П. Жытко [і інш.]. – Мінск : Беларус. дзярж. пед. ун-т, 2005–2011. – Ч. 1 : Урадавая сацыяльная палітыка ў аграрным сектары эканомікі. – 2005. – 138 с.
7. Дзмітрачкоў, П. Ф. Беларусь у складзе Вялікага Княства Літоўскага, другая палова XIII – першая палова XVII стст. : вучэб. дапам. / П. Ф. Дзмітрачкоў. – Магілёў : Магілёўс. дзярж. ун-т, 2003. – 312 с.
8. Дзяржаўнае кіраванне і грамадскае самакіраванне на тэрыторыі Беларусі (канец XVIII – пачатак XX ст.) : вучэб.-метадыч. дапам. / А. П. Жытко

[і інш.] ; пад агул. рэд. А. П. Жытко. – Мінск : Беларус. дзярж. пед. ун-т, 2017. – 380 с.

9. Жытко, А. П. Дваранства Беларусі перыяду капіталізму. 1861–1914 гг. / А. П. Жытко. – Мінск : Беларус. дзярж. пед. ун-т, 2003. – 233 с.

10. Ермаловіч, М. І. Беларуская дзяржава Вялікае Княства Літоўскае / М. І. Ермаловіч. – Мінск : Беллітфонд, 2003. – 448 с.

11. История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие / С. А. Елизаров [и др.]. – 2 изд., испр. – Минск : Вышш. шк., 2016. – 398 с.

12. История Беларуси в контексте мировых цивилизаций : учеб. пособие / В. И. Голубович [и др.] ; под ред. Н. И. Полетаевой, А. М. Сасим. – Минск : Экоперспектива, 2017. – 147 с.

13. История белорусской государственности : монография : в 5 т. / редкол.: А. А. Коваленя (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Беларус. навука, 2018–2020. – Т. 1 : Белорусская государственность: от истоков до конца XVIII в. – 2018. – 598 с.

14. Каханоўскі, А. Г. Гісторыя Беларусі другой паловы XIX – пачатку XX ст. : вучэб.-метад. дапам. / А. Г. Каханоўскі. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т, 2017. – 251 с.

15. Каханоўскі, А. Г. Сацыяльная трансфармацыя беларускага грамадства (1861–1914 гг.) / А. Г. Каханоўскі. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т, 2013. – 335 с.

16. Корелин, А. П. Дворянство в пореформенной России 1861–1904 гг.: состав, численность, корпоративная организация / А. П. Корелин. – М. : Наука, 1979. – 304 с.

17. Новик, Е. К. История Беларуси: с древнейших времен до 2013 г. : учеб. пособие для студентов высш. образования / Е. К. Новик, И. Л. Качалов, Н. Е. Новик ; под ред. Е. К. Новика. – 4-е изд., испр. и доп. – Минск : Вышш. шк., 2013. – 558 с.

18. Першин, С. В. Сословия в России в конце XVIII – середине XIX века : учеб. пособие / С. В. Першин. – Саранск : Мордов. гос. пед. ин-т, 2014. – 316 с.

Прыкладны спіс пытанняў да заліку па вучэбнай дысцыпліне “Эвалюцыя саслоўяў Беларусі”

1. Распад родавай і стварэнне сельскай абшчыны (верві).
2. Сацыяльныя групы сялянства і іх трансфармацыя: людзі, смерды, закупы, радовічы, прощаннікі ў VI – першай палове XIII ст.
3. Велікакняжацкая ўлада.
4. Фарміраванне саслоўя феадалаў на беларускіх землях.
5. Вялікі князь і яго ўлада. Князі – нашчадкі Рурыкавічаў і Гедымінавічаў у ВКЛ.
6. Вышэйшая чыноўная знач – паны і свецкія феадалы – шляхта і зямляне.
7. Шматэтнічнасць і шматканфесійнасць вышэйшага саслоўя ВКЛ.
8. Маёмасная іерархія свецкіх феадалаў ВКЛ.
9. Шляхецкае самакіраванне ў Рэчы Паспалітай.
10. Сяляне-даннікі і сяляне-дольнікі. Пераўтварэнне даннікаў у цяглых людзей. Паншчына. Перавод на грашовую рэнту асадных людзей і чыншавікоў. Адработная рэнты.
11. Аграрная рэформа 1557 г. Валочная памера. Рэгламентаванне грашовай рэнты і паншчыны.
12. Запрыгоньванне сялянства. Тыпы сялян: “людзі пахожыя”, альбо “вольныя”; “людзі непахожыя”, альбо “вотчычы”; “чэлядзь нявольная” (рабы); “закупы”. Прывілей 1447 г.
13. Абасабленне рамяства ад земляробства і ўзнікненне гарадскіх паселішчаў. Першыя гарады на тэрыторыі Беларусі.
14. Насельніцтва гарадоў. Свецкія і духоўныя феадалы, прыслуга, рамеснікі, купцы. Купецкія і рамесныя цэхі.
15. Магдэбургскае права. Гарадское самакіраванне і асаблівасці яго рэалізацыі ў гарадах Беларусі.
16. Спадчыннае і асабовае дваранства. Даравальная грамата дваранству 1785 г.
17. Структура і функцыі арганаў дваранскага самакіравання.
18. Памеснае дваранства. Насаджэнне рускага землеўладання. Зямельныя канфіскацыі.
19. Палітыка “разбору шляхты”.
20. Інвентарная рэформа.
21. Сацыяльныя групы саслоўя сельскіх абывацелей. Дзяржаўныя, удзельныя і памешчыцкія сяляне і іншыя сацыяльныя групы 1772–1861 гг.
22. Сялянская гаспадарка 1772–1861 гг.
23. Павіннасці панскіх сялян па выніках інвентарнай рэформы.
24. Рэформа П. Кісялёва ў дзяржаўных маёнтках.
25. «Жалованная грамата на права і выгоды городам Российской империи» 1785 г. Увядзенне саслоўнага гарадскога самакіравання.
26. Асноўныя сацыяльныя групы насельніцтва гарадоў у 1772–1875 гг.
27. Трансфармацыя саслоўнага гарадскога самакіравання ў бессаслоўнае ў 1875 г. Фактычная ліквідацыя саслоўя гарадскіх абывацелей.

28. Дынаміка колькаснага, канфесійнага і нацыянальнага складу дваранства края ў другой палове XIX – пачатку XX ст.
29. Ліквідацыя выбарных органаў дваранскай карпарацыі ў другой палове XIX – пачатку XX ст.
30. Трансфармацыя інстытута прадвадзіцелей дваранства.
31. Праблема аднаўлення дваранскіх выбараў у Беларусі.
32. Дзяржаўная служба вышэйшага саслоўя ў другой палове XIX – пачатку XX ст.
33. Гаспадарча-эканамічная дзейнасць памеснага дваранства ў другой палове XIX – пачатку XX ст.
34. Сацыяльная дыферэнцыяцыя вышэйшага саслоўя і фарміраванне класаў буржуазнага грамадства ў другой палове XIX – пачатку XX ст.
35. Аграрная рэформа 1861 г. Ліквідацыя прыгону. Асабістая незалежнасць сялян.
36. Рэформа ўдзельнай і дзяржаўнай вёскі.
37. Органы сялянскага саслоўнага самакіравання ў 1861–1917 гг.
38. Стальпінская аграрная рэформа ў 1861–1917 гг.
39. Ліквідацыя абшчыннага і ўсталяванне асабістага прыватнага землеўладання сялян.
40. Сялянская сельскагаспадарчая вытворчасць. Земляробства. Пераход ад трохпольнай да шматпольнай сістэмы ў земляробстве.
41. Эканамічная і сацыяльная дыферэнцыяцыя сялянства ў 1861–1917 гг.
42. Трансфармацыя функцый органаў сялянскага самакіравання ў эпоху стальпінскіх рэформ.

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне “Эвалюцыя саслоўяў Беларусі “

Мэтай метадычных рэкамендацый з’яўляецца павышэнне эфектыўнасці вучэбнага працэсу, у тым ліку за кошт самастойнай работы, падчас якой студэнт становіцца актыўным суб’ектам навучання, што азначае:

- здольнасць займаць у навучанні актыўную пазіцыю;
- падрыхтаванасць да мабілізацыі інтэлектуальных і валявых намаганняў для дасягнення вучэбных мэт;
- уменні праектаваць, планаваць і прагназаваць вучэбную дзейнасць, а таксама ініцыяваць сваю пазнавальную дзейнасць на падставе ўнутранай станоўчай матывацыі;
- усведамленне сваіх патэнцыяльных вучэбных магчымасцей і псіхалагічную падрыхтаванасць да складання праграмы дзейнасці па самаразвіцці.

Віды самастойнай работы студэнтаў

<i>Рэпрадуктыўная самастойная работа</i>	Самастойнае чытанне, прагляд, канспектаванне вучэбнай літаратуры, запамінанне, пераказ, паўтарэнне вучэбнага матэрыялу і г. д.
<i>Пазнавальна-пошукавая самастойная работа</i>	Падрыхтоўка паведамленняў, дакладаў, выступленняў на семінарскіх і практычных занятках, падбор адпаведнай літаратуры: і г. д.
<i>Творчая самастойная работа</i>	Удзел у навукова-даследчай рабоце, навуковых мерапрыемствах, выкананне творчых праектаў па індывідуальных і групавых заданнях і г. д.

Арганізацыя і кантроль самастойнай работы

Для паспяховага выканання самастойнай работы студэнтаў неабходна планаванне і кантроль з боку выкладчыкаў. Аўдыторная самастойная работа выконваецца студэнтамі на лекцыях і семінарскіх занятках. Для гэтага выкладчык загадзя распрацоўвае і рэалізуе сістэму самастойнай работы, улічваючы ўсе яе формы, мэты, ажыццяўляе адбор неабходнай інфармацыі і сродкаў (метадычных) камунікацый, вызначае ролю студэнта ў гэтым працэсе і свой удзел у ім. Пытанні для самастойнай работы студэнтаў, якія прыведзены ў рабочай праграме дысцыпліны, прапануюцца выкладчыкамі напачатку вывучэння дысцыпліны. Студэнты маюць права дадаткова выбіраць тэмы, якія іх цікавяць, для самастойнай работы.

Змест дзейнасці выкладчыка і студэнта пры выкананні самастойнай работы

Асноўныя характарыстыкі	Дзейнасць выкладчыка	Дзейнасць студэнтаў
Мэта выканання СР	<ul style="list-style-type: none"> - тлумачыць мэту і сэнс выканання СР; - дае разгорнуты ці кароткі інструктаж пра патрабаванні, якія прад'яўляюцца да СР і спосабах яе выканання; - дэманструе ўзор СР 	<ul style="list-style-type: none"> - асэнсоўвае і прымае мэту СР як асабіста значную; - знаёміцца з патрабаваннямі да СР
Матывацыя	<ul style="list-style-type: none"> - раскрывае тэарэтычную і практычную значнасць выканання СР, фарміруе ў студэнта пазнавальную патрэбнасць і падрыхтаванасць да выканання СР; - надае студэнту матывацыю для дасягнення поспеху 	<ul style="list-style-type: none"> - фарміруе ўласную пазнавальную патрэбнасць у выкананні СР; - фарміруе ўстаноўку і прымае рашэнне аб выкананні СР
Кіраванне	<ul style="list-style-type: none"> - ажыццяўляе кіраванне шляхам мэтанакіраванага ўздзеяння на працэс выканання СР; - дае агульныя арыенціры выканання СР 	<ul style="list-style-type: none"> - ажыццяўляе планаванне і праектаванне СР, а таксама рацыянальнае размеркаванне часу, неабходнага для яе выканання
Кантроль і карэкцыя выканання СР	<ul style="list-style-type: none"> - ажыццяўляе папярэдні кантроль, які прадугледжвае выяўленне зыходнага ўзроўню падрыхтаванасці студэнта да выканання СР; - ажыццяўляе кантроль канчатковых вынікаў выканання СР 	<ul style="list-style-type: none"> - ажыццяўляе бягучы самакантроль за ходам выканання СР; - выяўляе, аналізуе і выпраўляе дапушчаныя памылкі і ўносіць карэктывы ў работу; - праводзіць пошук аптымальных спосабаў выканання СР; - ажыццяўляе рэфлексію ўласнай дзейнасці; - ажыццяўляе самакантроль вынікаў СР
Ацэнка	<ul style="list-style-type: none"> - на падставе параўнання вынікаў з эталонам, загадзя 	<ul style="list-style-type: none"> - на падставе параўнання вынікаў з мэтай дае

	<p>зададзенымі крытэрыямі дае ацэнку СР;</p> <p>- выяўляе тыповыя памылкі, акцэнтуючы ўвагу на станоўчыя і адмоўныя бакавыя, дае метадычныя парады па выкананні СР, вызначае далейшыя кірункі выканання СР;</p> <p>- устанаўлівае ўзровень і вызначае якасць самастойнай дзейнасці студэнта, на падставе чаго фарміруе ў апошняга матывацыю дасягнення поспеху ў вучэбнай дзейнасці</p>	<p>самаацэнку сваім пазнавальным магчымасцям, здольнасцям і якасцям</p>
--	---	---

Пазааўдыторная самастойная работа студэнтаў (далей – самастойная работа) – вучэбная, вучэбна-даследчая, навукова-даследчая дзейнасць студэнтаў, якая ажыццяўляецца ў пазааўдыторны час па заданні і пры метадычным кіраўніцтве выкладчыка. Яна прадугледжвае:

- падрыхтоўку да аўдыторных заняткаў і выкананне адпаведных заданняў;
- самастойную работу па вывучэнні тэм вучэбных дысцыплін у адпаведнасці з вучэбнымі праграмамі;
- напісанне дакладаў;
- падрыхтоўку да кантрольных выпрабаванняў, у тым ліку да заліку;
- удзел у навуковых мерапрыемствах (выставы, канферэнцыі, сімпозіумы, семінары і г. д.).

Выкананне студэнтамі любога віда самастойнай работы прадугледжвае наступныя этапы:

- пастаноўка мэты самастойнай работы;
- канкрэтызацыя пазнавальнай задачы;
- самаацэнка падрыхтаванасці да самастойнай работы па вырашэнні пастаўленай задачы;
- выбар адпаведных сродкаў вырашэння пастаўленай задачы;
- планаванне самастойнай работы па вырашэнні задач самастойна альбо пры дапамозе выкладчыка;
- рэалізацыя праграмы выканання самастойнай работы.

Патрабаванні да выканання самастойнай работы студэнтаў

№ п/п	Назва тэмы, раздзела	Колькасць гадзін на СРС	Заданне	Форма выканання
2	Сельскае насельніцтва ў VI – першай палове XIII ст.	4	Падрыхтаваць паведамленні па наступных пытаннях: Разлажэнне родаплемянных адносін. Пераход да ворыўнага земляробства. Распад родавай і стварэнне сельскай абшчыны (верві). Пераход ад родавай да сямейнай і індыўдуальнай уласнасці. Сацыяльныя групы сялянства і іх трансфармацыя: людзі, смерды, закупы, радовічы, прошчаннікі, ізгоі, халопы.	Паведамленні
3	Фарміраванне вышэйшага саслоўя.	4	Падрыхтаваць даклады па наступных пытаннях: Велікакняжацкая ўлада. Старэйшыя і малодшыя дружыннікі. Васалітэт. Васал-дружыннік, мужы, баяры. Складванне спадчыннай уласнасці – вотчыны. Княжацкія і баярскія вотчыны. Фарміраванне саслоўя феадалаў.	Даклады
4	Вышэйшае саслоўе ў ВКЛ і Рэчы Паспалітай.	4	Падрыхтаваць справаздачу па індыўдуальных пытаннях: Вялікі князь і яго ўлада. Князі – нашчадкі Рурыкавічаў і Гедымінавічаў. Вышэйшая чыноўная знаць – паны. Свецкія феадалы – шляхта і зямяне. Шматэтнічнасць і шматканфесійнасць вышэйшага саслоўя. Маёмасная іерархія свецкіх феадалаў. Шляхецкае самакіраванне ў Рэчы Паспалітай.	Справаздача па індыўдуальных заданнях
5	Сацыяльная трансфармацыя сельскага насельніцтва.	4	Падрыхтаваць прэзентацыі па пытаннях: Сялянскае спадчынае землекарыстанне – вотчына. Натуральны характар сельскай гаспадаркі. Сяляне-даннікі і сяляне-дольнікі. Пераўтварэнне даннікаў у цяглых людзей. Паншчына. Перавод на грашовую рэнту асадных людзей і чыншавікоў. Адработная рэнты.	Прэзентацыі

			<p>Аграрная рэформа 1557 г. Валочная памера. Рэгламентаванне грашовай рэнты і паншчыны. Запрыгоньванне сялянства. Асабіста вольныя сяляне. Асабіста залежныя сяляне: “людзі пахожыя”, альбо “вольныя”; “людзі непахожыя”, альбо “вотчычы”; “чэлядзь нявольная” (рабы); “закупы”. Юрыдычнае афармленне прыгоннага права ў ВКЛ – Прывілей 1447 г. Замацаванне прыгону ў Статутах ВКЛ 1529, 1566, 1588 гг.</p>	
6	<p>Саслоўны склад гарадскога насельніцтва ў IX–XVIII стст.</p>	4	<p>Падрыхтаваць даклады па наступных пытаннях: Абасабленне рамяства ад земляробства і ўзнікненне гарадскіх паселішчаў. Першыя гарады на тэрыторыі Беларусі – Полацк, Тураў, Віцебск, Заслаўе, Друцк, Бярэсце і інш. Гарады як гандлёва-рамесныя, адміністрацыйна-фіскальныя, ваенна-абарончыя, культурныя і рэлігійныя цэнтры. Насельніцтва гарадоў. Свецкія і духоўныя феадалы, прыслуга, рамеснікі, купцы. Купецкія і рамесныя цэхі. Магдэбургскае права. Гарадское самакіраванне і асаблівасці яго рэалізацыі ў гарадах Беларусі.</p>	Даклады
7	<p>Вышэйшае саслоўе Беларусі ў 1772–1861 гг.</p>	4	<p>Падрыхтаваць справаздачу па індывідуальных пытаннях: Распаўсюджанне прывілеяў расійскага дваранства на шляхту былой Рэчы Паспалітай. Спадчыннае і асабовае дваранства. Даравальная грамата дваранству 1785 г. Структура і функцыі ораганаў дваранскага самакіравання. Памеснае дваранства. Насаджэнне рускага землеўладання. Зямельныя канфіскацыі. Палітыка “разбору шляхты”. Памешчыцкая сельскагаспадарчая і прамысловая вытворчасць. Інвентарная рэформа</p>	Справаздача па індывідуальных заданнях

8	Саслоўе сельскіх абывацелей у 1772–1861 гг.	4	<p>Падрыхтаваць справаздачу па індывідуальных пытаннях: Сацыяльныя групы саслоўя сельскіх абывацелей. Дзяржаўныя, удзельныя і памешчыцкія сяляне. Вольныя людзі, аднадворцы, праваслаўныя арандатары, каланісты, адзінаверцы, чыншавікі і інш. Сялянская гаспадарка. Павіннасці панскіх сялян па выніках інвентарнай рэформы. Дзяржаўныя падаткі і павіннасці сялянства. Рэформа П. Кісялёва ў дзяржаўных маёнтках. Органы самакіравання дзяржаўных сялян.</p>	Справаздача па індывідуальных заданнях
9	Саслоўе гарадскіх абывацелей у 1772–1875 гг.	6	<p>Падрыхтаваць даклады па наступных пытаннях: Дынаміка колькасці гарадскога насельніцтва. Адміністрацыйныя і грамадскія функцыі гарадоў. «Жалованная грамота на права і выгоды городам Российской империи» 1785 г. Увядзенне саслоўнага гарадскога самакіравання. Асноўныя сацыяльныя групы насельніцтва гарадоў. Падаткі і павіннасці гараджан. Эканоміка беларускіх гарадоў. Трансфармацыя саслоўнага гарадскога самакіравання ў бессаслоўнае ў 1875 г. Фактычная ліквідацыя саслоўя</p>	Даклады
10	Вышэйшае саслоўе Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX ст.	6	<p>Падрыхтаваць прэзентацыі па пытаннях: Дынаміка колькаснага, канфесійнага і нацыянальнага складу дваранства края. Тэрытарыяльная мабільнасць і ўзровень адукацыі саслоўя. Ліквідацыя выбарных органаў дваранскай карпарацыі. Трансфармацыя інстытута прадвадзіцелей дваранства. Праблема аднаўлення дваранскіх выбараў. Дзяржаўная служба вышэйшага саслоўя. Гаспадарча-эканамічная дзейнасць памеснага дваранства. Дваранскае змелеўладанне і земляробства. Пераход ад баршчыннай да капіталістычнай сістэмы ў</p>	Прэзентацыі

			земляробстве. Дваранская жывёлагадоўля. Прамысловае прадпрымальніцтва. Сацыяльная дыферэнцыяцыя вышэйшага саслоўя і фарміраванне класаў буржуазнага грамадства.	
11	Саслоўе сельскіх абывацелей у 1861–1917 гг.	8	Падрыхтаваць справаздачу па індывідуальных пытаннях: Аграрная рэформа 1861 г. Ліквідацыя прыгону. Асабістая незалежнасць сялян. Надзяленне зямлэй. Выкупная аперацыя. Рэформа ўдзельнай і дзяржаўнай вёскі. Органы сялянскага саслоўнага самакіравання. Сталыпінская аграрная рэформа. Ліквідацыя абшчыннага і ўсталяванне асабістага прыватнага землеўладання сялян. Стварэнне хутарскіх і адрубных гаспадарак. Перасяленне сялян. Аказанне агратэхнічнай дапамогі. Сялянская сельскагаспадарчая вытворчасць. Земляробства. Пераход ад трохпольнай да шматпольнай сістэмы ў земляробстве. Жывёлагадоўля. Сялянскія промыслы і прадпрымальніцтва. Эканамічная і сацыяльная дыферэнцыяцыя сялянства. Трансфармацыя функцый органаў сялянскага самакіравання ў эпоху сталыпінскіх рэформ. Пераўтварэнне селяніна з паў- персоны ў грамадзяніна	Справаздача па індывідуальных заданнях
	Усяго	48		

**Пералік заданняў і кантрольных мерапрыемстваў кіруемай
самастойнай работы студэнта**

Тэма “Вышэйшае саслоўе Беларусі ў 1772–1861 гг.” (2 гадзіны – семінар)

Першы модуль

Скласці канспект па тэме “Вышэйшае саслоўе Беларусі ў 1772–1861 гг.”

Другі модуль

Падрыхтаваць даклады па тэмам:

1. Даравальная грамата дваранству 1785 г.
2. Структура і функцыі органаў дваранскага самакіравання.

Трэці модуль

Падрыхтаваць творчыя праекты па групавых заданнях на тэму “Палітыка “разбору” шляхты”.

**Тэма: Саслоўе сельскіх абывацелей у 1772–1861 гг. (2 гадзіны –
семінар)**

Першы модуль

Скласці канспект па тэме “Саслоўе сельскіх абывацелей у 1772–1861 гг.”.

Другі модуль

Падрыхтаваць даклады па тэме “Павіннасці панскіх сялян па выніках інвентарнай рэформы”.

Трэці модуль

Падрыхтаваць творчыя праекты па групавых заданнях на тэму “Рэформа П. Кісялёва ў дзяржаўных маёнтках”.

Метадычныя парады і рэкамендацыі да заданняў

Усе тыпы заданняў, што выконваюцца студэнтамі, у тым ліку ў працэсе самастойнай работы, так ці інакш ўтрымліваюць устаноўку на набыццё і замацаванне вызначанага Дзяржаўным адукацыйным стандартам вышэйшай прафесійнай адукацыі аб'ёму ведаў, а таксама на фарміраванне ў рамках гэтых ведаў некаторых навыкаў разумовых аперацый – умення ацэньваць, аналізаваць, параўноўваць, каментыраваць і г. д.

Важную ролю ў ажыццяўленні самастойнай пазааўдыторнай падрыхтоўкі адыгрывае праца з літаратурай да ўсіх відаў заняткаў: семінарскіх, пры падрыхтоўцы да залікаў, тэсціраванняў, удзелу ў навуковых мерапрыемстваў.

Уменне працаваць з літаратурай азначае навучыцца асэнсавана карыстацца крыніцамі. Перш чым прыступіць да засваення зместу спецыяльнай навуковай літаратуры, рэкамендуецца чытанне падручнікаў і навучальных дапаможнікаў.

Вывучэнне навуковай, вучэбнай і іншай літаратуры патрабуе вядзення працоўных запісаў.

Формы запісаў могуць быць разнастайнымі: просты або разгорнуты план, тэзісы, цытаты, канспект.

Студэнтам рэкамендуецца самастойна выконваць даклады, індывідуальныя пісьмовыя заданні, прапанаваныя пры падрыхтоўцы да семінарскіх заняткаў. Праца, звязаная з рашэннем гэтых задач, уяўляе сабой выгляд інтэлектуальнай практычнай дзейнасці. Яна спрыяе выпрацоўцы ўмення і звычкі выконваць задачы правільна, а таксама замацаванню навыкаў і ведаў па праблеме.

Метадычныя рэкамендацыі па напісанні пісьмовых, навукова-даследчых работ студэнтаў

Напісанне пісьмовых, навукова-даследчых работ студэнтаў вырашае шэраг задач:

- навучанне студэнтаў самастойнаму пошуку і адбору вучэбнай і спецыяльнай навуковай літаратуры па прадмеце;
- прывіццё навыкаў рэферыравання навуковых артыкулаў па праблематыцы вывучаемых дысцыплін;
- выпрацоўка ўмення падрыхтоўкі паведамленняў, дакладаў і выступленняў;
- набыццё вопыту выступленняў з дакладамі на семінарскіх занятках;
- сістэматызацыя, замацаванне і пашырэнне ведаў і навыкаў па вывучаемых дысцыплінах;
- далучэнне студэнтаў да вырашэння праблемных пытанняў па абранай тэме работы;
- навучанне студэнтаў выкладаць матэрыял у выглядзе стройнай сістэмы тэарэтычных палажэнняў, звязаных лагічнай паслядоўнасцю і абгрунтаваных.

Пералік сродкаў дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці, якія выкарыстоўваюцца

Для дыягностыкі кампетэнцый выкарыстоўваюцца наступныя формы:

1. Вусная форма:

- гутарка;
- даклады і паведамленні на семінарах;
- залік.

2. Пісьмовая форма:

- справаздачы па індывідуальных заданнях;
- прэзентацыі;
- канспект лекцый;
- творчыя праекты;
- пісьмовы залік.

Крытэрыі ацэнак вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнта

Не залічана

Адсутнасць адказу або адмова ад адказу. Распазнанне аб'екта вывучэння, асобных тэрмінаў і фактаў, праявы імкнення пераадолець вучэбныя цяжкасці, праяўленне інтарэсу да вывучэння прадмета, адлічча вызначэнняў, структурных элементаў ведаў, праявы валявых намаганняў і матывацыя вучэння.

Залічана

Няпоўнае знанне праграмага матэрыялу на узроўні памяці, наяўнасць значных, але выпраўленых з дапамогай выкладчыка памылак, цяжкасці ў прымяненні спецыяльных і інтэлектуальных уменняў, імкненне да пераадолення цяжкасцей, праяўленне адказнасці, самакрытычнасці. Асваенне вучэбнага матэрыялу на рэпрадукцыйным узроўні і няпоўнае яго ўзнаўленне, наяўнасць памылак, якія можна выправіць пры дадатковых пытаннях. Усвядомленае ўзнаўленне праграмага матэрыялу, у тым ліку рознай ступені складанасці, з некаторымі памылкамі. Поўнае ўзнаўленне праграмага матэрыялу, у тым ліку прымяненне ведаў, спецыяльных, агульнавучэбных і інтэлектуальных уменняў з дапамогай выкладчыка. Праявы настойлівасці і імкненне пераадолець цяжкасці. Авалоданне праграмным матэрыялам, у тым ліку рознай ступені цяжкасці, праявы добрасумленнасці, адказнасці, самаацэнкі і г. д. Свабоднае валоданне праграмным матэрыялам рознай ступені цяжкасці ў незнаёмай сітуацыі, выкананне заданняў творчага характару. Высокі ўзровень самастойнасці і эрудыцыі.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ
па вучэбнай дысцыпліне “ЭВАЛЮЦЫЯ САСЛОЎЯЎ БЕЛАРУСІ”
з іншымі дысцыплінамі спецыяльнасці

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы установы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, якая распрацавала вучэбную праграму (з указаннем даты і нумару пратакола)
Гісторыя Беларусі	Гісторыі Беларусі і славянскіх народаў	Узгоднена на ўзроўні вучэбных праграм	Рэкамендавана да зацвярджэння вучэбная праграма ў прадстаўленым варыянце (пратакол № 10 ад 21.03.2023 г.)
Рэлігіязнаўства	Гісторыі Беларусі і славянскіх народаў	Узгоднена на ўзроўні вучэбных праграм	Рэкамендавана да зацвярджэння вучэбная праграма ў прадстаўленым варыянце (пратакол № 10 ад 21.03.2023 г.)